

A kis- és középvállalatok és a vállalkozás helyzete

Az Európai Unió „Vállalat és Ipar” főigazgatósága ez év áprilisában közzétett jelentése (SME Performance Review, 2009) a korábbiaknál részletesebben vizsgálja, hogy a kis- és középvállalkozások (KKV) milyen szerepet töltenek be az uniós tagországokban. A „Kisvállalati törvény ténylapja” Magyarországról kiemeli, hogy az 1000 lakosra jutó KKV-k száma a 40-es uniós átlagnál jóval magasabb, 55. Ennek értelmezése során azonban figyelembe kell venni, hogy Magyarországon a működő vállalatok mintegy fele részidős vállalkozás; ha ezeket (a már javasolt) 0,5-ös együtthatóval vennénk számításba, nem mutatkozna ilyen mértékű eltérés. A meghatározó strukturális különbség az, hogy a magyar gazdaságban a KKV-kben foglalkoztatottak száma magasabb, az általuk létrehozott hozzáadott érték pedig alacsonyabb. Ennek elsődleges forrása a mikrovállalatok magasabb hányada.

1. tábla

A vállalati nagyságstruktúra Magyarországon és az EU-átlag szerint

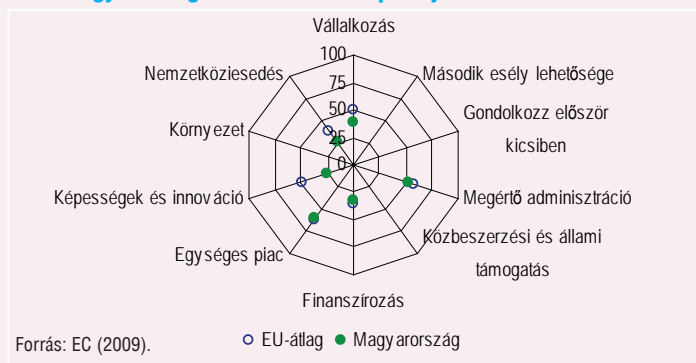
Vállalatméret	A vállalatok száma		A foglalkoztatottak száma		Hozzáadott érték	
	Magyarország	EU-átlag	Magyarország	EU-átlag	Magyarország	EU-átlag
Mikrovállalat	94,7	91,8	35,8	29,6	15,8	21,1
Kisvállalat	4,4	6,9	18,9	20,6	16,3	19,9
Középvállalat	0,7	1,1	16,2	16,2	18,1	17,8
KKV-k	99,8	99,8	71,0	67,1	50,2	57,9
Nagyvállalat	0,2	0,2	29,0	32,9	49,7	42,1

Forrás: SBA fact sheet Hungary, 2009.

A ténylapok új közelítéssel a statisztikából és különböző felmérésekből gyűjtött 61 mutató alapján az EU-átlaghoz viszonyítva értékeli a vállalkozói gondolkodást és aktivitást is az egyes országokban, tíz témakörben. Diagramokkal is érzékeltetik, hogy számításaik szerint mely témákban állnak jobban vagy gyengébben az egyes országok.

1. ábra

Magyarország KKV-vállalkozási profilja

Minősítésük szerint Magyarország „a megértő adminisztráció”, „a finanszírozás” és „az egységes piac” követelményeit illetően éri el az EU-átlag színvonalát. Három másik területen viszont elmarad attól. Ezek: „a vállalkozás”, „a képességek és innováció”, valamint „a nemzetköziesedés”. A nem említett további négy területről („a második esély lehetősége”, „gondolkozz először kicsiben”, „közbeszerzés és állami támogatás”, „környezet”) még nem tudtak megbízható uniós átlagot számítani, ezért ezeket még nem minősítették. A vállalkozásmutatók programjáról (EIP), melyhez utóbb az Eurostat is csatlakozott, az OECD 2008 végén publikálta első jelentését (Measuring Entrepreneurship, OECD, 2008). A KKV- és vállalkozáspolitikai megalapozásához három csoportban tizenkét témakör megfigyelését látják szükségesnek. Nagyobb aggregátumokban (1) a vállalkozást meghatározó körülményekről, (2) a vállalkozási teljesítményekről és (3) a vállalkozás hatásairól van szó. Az úttörő szerepet betöltő dániai elemzések 50–60 mutatóra épültek, de ez a jelentés – rövid magyarázattal-elemzéssel kiegészítve – még csak 16 összehasonlíthatónak tekinthető mutató adatait adta közre. Magyarország mindegyik táblában, ábrában szerepel; többször a középmezőnyben, míg a KKV-k hozzáadott értékhez való hozzájárulását nézve a 26 ország között a 19., az exportot nézve 18 ország között a 15. helyen. A Központi Statisztikai Hivatal legutóbb 2006-ban közzétett jelentése – *A kis- és középvállalatok és a vállalkozási készség* (2006, 152 oldal) – a KKV-k szokásos struktúramutatói mellett *vállalkozási szerepük* bemutatására is törekedett.¹ A vállalkozási gondolkodással és aktivitással foglalkozó több, ebben idézett felmérést azóta megismételték. Az újabb Eurobarometer-felmérés szerint a magyar preferenciaarányok az EU-15 átlagánál valamivel kisebbek (önfoglalkoztató: 45 vs. 43, alkalmazott: 51 vs. 46%). Nagyobbak viszont a különbségek a motivációban.

2. tábla

Az alkalmazotti és az önfoglalkoztató státus preferálásának fő motívumai 2007-ben

Megnevezés	EU-25	EU-15	EU-10	Magyarország
Az önfoglalkoztató státus preferálásának fő motívumai				
Függetlenség	66	66	68	61
Munkahely és munkaidő szabad megválasztása	30	32	21	15
Kilátás több jövedelemre	21	18	34	43
Az alkalmazotti státus preferálásának fő motívumai				
Biztos jövedelem	46	46	43	39
Társadalombiztosítás	17	18	17	11
Fix munkaórák	19	19	20	11
Pénzügyi forrás hiánya	6	5	12	15

Forrás: Flash Eurobarometer Entrepreneurship Survey, 2007.

¹ Hasonló átfogó kiadványt a témáról a KSH azóta nem bocsátott ki. Évente közzé teszi a vállalatdemográfia adatait és félévente a regisztrált gazdasági szervezetek számának alakulását. A KSH Győri igazgatósága által 2008 szeptemberében közreadott, „A vállalkozások regionális különbségei Magyarországon” című kiadvány főképpen a regisztrált vállalkozások mutatóira támaszkodott. Ez az utóbbi években 1,2 millió körül van (a működő vállalatok számának mintegy kétszerese); és valójában a vállalkozási szándékokat jelzi.

A vállalkozási aktivitás fő mutatójának legtöbbször az *önfoglalkoztatók* arányát tekintik. A 2006. évi KSH-jelentés erről a 2004. évi OECD-rangsorot közölte, ebben Magyarország 30 ország között a 14. helyen szerepelt. Az OECD 34 országról közzétett újabb rangsorában a 12. helyre kerültünk (OECD Factbook 2009). Ez továbbra is vállalkozói készségről (és esetleg kényszerről) tanúskodik – a gazdasági aktivitás változatlanul igen alacsony szintje mellett.

A 2006. évi KSH-kiadványban idézett *Globális Vállalkozási Monitor* adatai 2001 és 2005 között a „teljes vállalkozói aktivitás” mutatójának erőteljes csökkenését jelezték Magyarországra: 11,4-ről 1,9-re. Ezt a megállapítást a KSH-jelentés több módszertani észrevétellel megkérdőjelezte. Legújabb, 2008. évi jelentésük kedvezőbb minősítést ad (11,8). A vizsgált 43 ország kvalifikációját három csoportra bontva közlik a szerint, hogy gazdasági növekedésük fő motorjának (1) a termelési tényező erőforrások bővülését, (2) ezek hatékonyabb felhasználását vagy (3) az innovációkat tekintik-e. A 3. tábla öt vállalkozásaktivitási mutatót illetően idézi a magyar értéket és hogy ez hányadik a három országcsoportban.

3. tábla

Magyarország rangsorolása a 2008. évi Globális Vállalkozási Monitor szerint

Országcsoport	Születő vállalkozási aktivitás	Új vállalat tulajdonos-vezetői	Kezdeti vállalkozási aktivitás	Működő vállalat tulajdonos-vezetői	Teljes vállalkozási aktivitás
Tényezővezérelt országok (8)	1.	2.	1.	2.	1.
Hatékonyágvezérelt országok (17)	5.	4–6.	4.	8.	6.
Innovációvezérelt országok (18)	7–8.	11.	10.	13.	12–13.

Forrás: Global Entrepreneurship Monitor 2008 Executive Report, 20. oldal.

A tényezővezérelt kategóriában az élen állunk, a hatékonyágvezérelt csoportban a jobbak, az innovációvezéreltekben pedig a gyengébbek között vagyunk. A vállalkozói gondolkodásról közölt adatok viszont határozottan negatív képet rajzolnak. Új vállalkozás indítására a következő hat hónap során lehetőséget látók aránya Magyarországon 26 százalék volt, ennél alacsonyabb érték csak két országban (Belgium: 23%, Japán: 13%) mutatkozott. A kudarcától nálunk a válaszadók 47 százaléka fél, csupán hat országban magasabb ez a hányad: Németországban (49%), Romániában és Spanyolországban (52%), Franciaországban (53%), Görögországban (55%) és Oroszországban (66%).

A 2006-os KSH-jelentés uniós és OECD-adatok, felmérések alapján a hazai kis- és középvállalatok egyik fő gyengeségének alacsony *innová-*

ciós készségüket, képességüket, teljesítményüket jelezte. Az újabb vizsgálatok (eredménytáblák, innovációsprofil-ábrák) szerint ez nem változott. Az OECD innovációpolitikai országjelentésének összefoglalója (2008, 3. oldal) a magyar innovációs rendszer fő gyengeségei között első helyen ezt jelöli meg: „Alacsony aktivitás- és teljesítményszint a K+F-ben és az innovációban, különösen a KKV-k részéről, amint azt sok mutatószám jelzi...”

181 ország *üzleti környezetéről* közreadott újabb Világbank-jelentések Magyarországot 2008-ra a 45., 2009-re a 41. helyre rangsorolták. A részleteket a legutóbbi két évre vonatkozóan a 4. tábla mutatja. 2009-re két körülmény esetében lényeges javulást jeleztek, de a befektetők védelme és az adózás terén a 113., illetve a 111. helyre soroltak bennünket. Az aggregált rangorszáma ún. kompozitmutató, azaz a 10 részmutató sajátosan számított és súlyozott átlaga, melynek alkalmazása során a legkedvezőtlenebb tényezők erős negatív, fékező-visszatartó hatását egy másik tényezővel illetően elért jobb helyezés, kedvezőbb feltételek csak kevésbé vagy egyáltalán nem semlegesítik.

4. tábla

Az üzleti környezetet jellemző magyar körülmények rangsorolása

Megnevezés	2008	2009
Vállalatindítás	67.	27.
Engedélyezési eljárások	87.	88.
Munkaerő-felvétel, -elbocsátás	81.	84.
A tulajdonjog nyilvántartása	96.	57.
Hitelhez jutás	26.	28.
A befektetők védelme	107.	113.
Adózás	127.	111.
Külkereskedelem	45.	68.
Szerződéses jogok érvényesítése	12.	12.
A vállalat bezárása	53.	55.
Rangsorátlag	45.	41.

Forrás: Doing Business, 2008, 2009. The Worldbank Group.

A *vállalkozás hazai helyzetéről* a 2006-os kiadványban (*A kis- és középvállalatok és a vállalkozási készség* c. honlapon, 2006.05.24-én közzétett tanulmányban) rajzolt képet az idézett újabb adatok, rangsorolások² kiegészítették, de alapjaiban nem módosították. Az uniós átlaghoz hasonló vállalati méretstruktúra továbbra sem párosul a KKV-k hasonló teljesítményével, a munkahelyteremtés mellett piacteremtéssel, innovációval. A kutatók azt ajánlják, hogy a célok között – a válságkezelés mellett, a 2007-ben hét évre jóváhagyott KKV-stratégia megújításával – a KKV- és vállalkozáspolitikánk középpontjába a *vállalkozási-innovációs készség erősítését*, az eszközök között az *üzleti környezet javítását és az oktatást, képzést* állítsuk.

² Ezeket bővebben idézi A vállalkozás mérése és magyarországi helyzete c. cikk a Statisztikai Szemle 2009. 6. számában.

Elérhetőségek:

zoltan.roman@ksh.hu

Telefon: 345-6177

[Információs szolgálat](#)

Telefon: 345-6789

www.ksh.hu